

СОЛЯР
Ігор Ярославович —
доктор історичних наук,
директор Інституту
українознавства
ім. І. Крип'якевича
НАН України

ЛІТЕРАТУРНЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА (1873—1892) В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ

Вельмишановне товариство!

Вельмишановні колеги!

Наукове товариство імені Шевченка (НТШ) посідає вагоме місце в національній історичній та культурній пам'яті українців, різним аспектам його діяльності присвячено багато книг і статей. Натомість літературне Товариство імені Шевченка, яке існувало в 1873—1892 рр. і було, власне, попередником Наукового товариства, в національній історичній свідомості зафіксоване лише фрагментарно. В ньому часто бачать лише початковий етап розвитку НТШ і тільки зрідка — прообраз цієї інституції з власними історією та культурно-освітнім спрямуванням.

Так, формування Товариства імені Шевченка в українській національній пам'яті залишається продуктом розвитку української ідеї по обидва боки Збруча, який відокремлював Австро-Угорську імперію від Російської, а Галичину — від Наддніпрянщини. Це результат наддніпрянських та галицьких українофільських ініціатив, які з «малоруських», «руських» чи «рутенських» ставали загальноукраїнськими. Щоб подолати обмеження українського руху в Російській імперії, діячі Наддніпрянщини прагнули побудувати Україну (чи її культурну проєкцію) в Галичині. І тут вони зустрічали прихильну реакцію галицьких народівців.

Часто діячі «України підросійської» підштовхували активістів півдавстрійської України до нових змін. Зокрема, на початку 1870-х років вони запропонували створити товариство, розраховане на інтелігенцію, яке б розвивало українську культуру, мову, літературу та науку. Промоутерами цієї ініціативи стали, зокрема, перекладач, засновник шевченкознавства Олександр Кониський та аристократка, меценатка Єлизавета Милорадович, яка походила з родини Скоропадських.

Графиня Єлизавета Милорадович уже фінансувала галицькі/українські проєкти, зокрема часопис «Правда» й товариство

«Просвіта». Тепер вона прагнула у Львові «заснувати «печатню, де можна було б друкувати все те, чого у Росії не вільно». З іншого боку, як стверджував О. Кониський, думку про створення нового товариства в Галичині подав графині колишній кирило-мефодіївець, педагог Дмитро Пильчиков. Саме він, за споминами мемуаристів, у 1873 р. привіз у Галичину гроші, які пожертвувала Єлизавета Милорадович на потреби товариства. Мемуаристи називали різні суми та валюти пожертви: від 10 тис. гульденів (чи 20 тис. пізніших австрійських крон) до 8 тис. руб. Проте всі вони підкреслювали, що ця сума стала значним фінансовим підґрунтям для нової організації.

Натомість відомості про авторство статуту нового товариства в мемуарній традиції розходяться. За однією з версій, його уклали Дмитро Пильчиков і один із провідних українських діячів того часу, вчитель галицьких «радикалів» Михайло Драгоманов. На цій версії наголошував у споминах і сам М. Драгоманов, і вона була досить критичною щодо галичан¹. Зокре-

¹ Драгоманов скептично ставився до «органічної праці» галицьких українофілів, проте ідею створення товариства вважав значущою й процедуру укладання його статуту описував детально. В інтерпретації Драгоманова, ці події мали майже пригодницький сюжет. Неназваний «український патріот» з Наддніпрянщини (під впливом розмов з галицькими народовцями) дійшов висновку, що їм необхідні гроші для «народної справи». Він надіслав у Галичину лист, у якому обіцяв передати кошти, але не приватним особам, а інституції, яка контролювала б використання фінансів. При цьому просив, щоб статут організації писав той, хто привезе гроші до Львова (Пильчиков), та сам Драгоманов. За твердженням Драгоманова, первісний варіант статуту уклали саме вони, і хоча мемуарист докладно не пам'ятав його змісту, проте зазначав, що йшлося про масову організацію, доступну найширшим колам інтелігенції з обох боків Збруча: «Я вже не пам'ятаю тепер деталей цього статуту, (...), але головні точки, на котрих найбільш напірали два росіяни і котрі підпирали молодші галичани ..., були: 1) щоб товариство мало переважно науково-літературну ціль, причому й направляло б свою працю перш усього на дослід народного життя на Україні, 2) щоб доступ до нього був найлегший для кожного русина і щоб адміністрація його була якнайбільше представлена в зв'язок з загалом членів, 3) (...) щоб і поза-

ма, він нарікав на галицьку редакцію статуту товариства, яку розробив, зокрема, правник, громадський діяч і співзасновник «Просвіти» Корнило Сушкевич². Те, що на початку діяльності товариства виникли проблеми, підтверджували й спомина самих галичан³.

галицькі, і позаавстрійські українці могли мати як найбільше участі в товаристві, аби воно було інституцією дійсно всеукраїнською».

² Драгоманов стверджував, що в галицькій версії цілі й мета товариства стали іншими, ніж у його оригіналі: «Нехай... читач порівняє ці наші точки з тим статутом, з яким на ділі товариство вступило в життя і котрий був вироблений після того, як ми, два згадані українці-росіяни, виїхали з Галичини, а далі нехай пригада всю практику Товариства ім. Ш[евчен]ка, а найбільше в перші ж роки його існування і, нарешті, недавні наради про його реформу, і тоді судить, чи слушні, чи не слушні були повищенаведені точки». В пориві критики Драгоманов назвав нове товариство «олігархією», доступною лише для обраних, через високі членські внески, а також мало контрольованою організацією через політику керівництва: «Для права бути дійсним членом статут ставив умову: одноразову сплату 100 гульд., котрі виділ міг розділити на 10-гульденові рати. Сей (виділ з 5 членів) і був поставлений як пан над товариством, в котре зразу могло дістатись тільки 33 члени. Хоч статут і обов'язував скликати щороку загальні збори, тільки ж виділ свого не робив». Це, на думку Драгоманова, потенційно робило організацію не науковою чи літературною, а підприємницькою. Він вважав, що управа товариства концентрувала увагу на володінні друкарнею, натякаючи на «комерцеське надуживання маєтку через тіпографію». В полеміці Драгоманов навіть порівнював нову українофільську організацію з русофільськими інституціями. За його словами, у 1873–1874 рр. Товариство імені Шевченка начебто стало викликати розчарування на Наддніпрянщині через (нібито) марнотратність його галицьких організаторів під час придбання й обслуговування типографії.

³ Композитор та громадський діяч Анатоль Вахнянин згадував 1873–1874 рр. як момент заснування друкарні, яку фінансувала «Милорадовичка» (*sic!*) («за єї приводом знайшлися гроші у братів Українців») і завдяки якій народовці змогли більше не залежати від русофільського Ставропольського інституту. Водночас він визнавав, що під орудою Сушкевича і Сарницького друкарня мала борги і «дуже храмала», однак згодом «інституція ся враз з Товариством ім. Шевченка розжила ся над сподіване та нині веде перед в науковім напрямі».

Однак загалом версія галицьких українофілів суперечила драгоманівській, і саме її було на певний час зафіксовано в пам'яті галичан⁴. Народовська «Правда» в грудні 1873 р. подавала заснування «нового руско-народного товариства» як закономірну віху в історіософії громадсько-політичного життя Галичини. Тут було наведено й затверджений Галицьким намісництвом статут Товариства, який дійсно відображав не «драгоманівську», а «галицьку» візію нової організації⁵. Попри критику, для галичан важливо було подавати заснування Товариства як незалежну культурну ініціативу, продовження власної традиції відповідно до австрійського права і з допомогою тих, кого вони вважали гідними довіри.

Їх основу склали ті, кого тоді вважали «старими русинами-українцями» Львова та Галичини. Передовсім це були політики та інтелектуали, зокрема священник, посол (депутат) Галицького сейму та австрійського парламенту, автор кількох книг Стефан Качала; купець, книготорговець, член багатьох руських товариств, радний Львівського магістрату (міської ради) Михайло Димет; священник та філолог, «професор руської мови і літератури в університеті львівським» Омелян Огоновський, який уже мав досвід організації «Просвіти», і його брат, правник і професор Львівського

⁴ Недаремно, за споминами, первісно у назві товариства не мало фігурувати ім'я Т. Шевченка, пропонувалося назвати його Галицьке літературне товариство або навіть просто «Галич».

⁵ Метою товариства (до якого входили дійсні, «почетні» та «спомагаючі» члени) було проголошено функціонування друкарні, публікацію книжок та часописів і їх фінансову підтримку, призначення премій письменникам, скликання зборів «літератів» нарівні з публічними лекціями («відчитами») та вечорницями. У статуті справді детально йшлося про матеріальний бік життя Товариства, його «непорушний фонд», високі членські внески (100 ринських, які можна було виплачувати частинами впродовж року) та про покарання за їх несплату (виключення). Керівництво (Виділ) Товариства мало великі повноваження, але водночас зобов'язувалося щороку скликати збори та не могло змінювати статут. Частина цих пунктів і викликала певні побоювання Драгоманова і його однодумців.

університету Олександр Огоновський. До них належали також «професор» (вчитель) гімназії, один з організаторів «Просвіти», політик, згодом посол до Галицького сейму та австрійського парламенту Юліан Романчук; редактор народовської «Правди» і асекураційний (страховий) урядник Лонгин Лукашевич — один із перших промоутерів культу Шевченка на Буковині і в Галичині; львівський міщанин («обиватель Львова»), видавець, колишній віденський перекладач з німецької, один із редакторів «Зорі Галицької» та прокуратор ченців-василіян Михайло Коссака; інженер-технік, працівник Крайового виділу Галицького намісництва з ремонту доріг, один із засновників «Просвіти» Теофіл Барановський.

11 грудня 1873 р. підписаний засновниками Товариства статут було затверджено Галицьким цісарсько-королівським намісництвом, і це легітимізувало діяльність організації в очах влади й суспільства. Практична просвітня й наукова діяльність Товариства сконцентрувалася, власне, довкола друкарні, про яку говорив М. Драгоманов. На гроші східноукраїнських меценатів та членські внески галичан у Відні вирішили придбати друкарську машину й необхідне обладнання. Для цього звернулися до відомої віденської фірми Meyer & Schleicher, знаної, зокрема, своїми шрифтами. В будинку тогочасного Гіпотечного банку у Львові знайшли приміщення для цього обладнання, і з 1874 р. друкарня почала працювати, хоча й стикалася з фінансовими труднощами (Товариству довелося брати кредити і у Відні, і в того ж Гіпотечного банку, і навіть у своїх членів, зокрема в С. Качали). Та й пізніше Товариство зазнавало збитків від друку книжок, оскільки замовники за них не платили. Його керівники навіть змушені були виправдовуватися. Водночас народовці намагалися відзначити успіхи нового товариства, зокрема й видавничі. Проте, на думку В. Дорошенка, слід розрізняти книги, надруковані в друкарні Товариства імені Шевченка у 1870—1880 рр., і ті, які вийшли коштом (накладом) самого Товариства. Між ними не було пропорційності, і дослідник бачив у цьому певний парадокс.

Частково це так, але для керівників та членів Товариства книгодрукування також було частиною просвітницької і наукової, а не лише видавничої діяльності.

По суті, цю ідею було реалізовано в багатьох виданнях літературного Товариства імені Шевченка 1870-х років. У цей час друкарня під керівництвом (зарядом) Франца Сарницького дійсно намагалася допомагати «Просвіті», видаючи водночас її накладом праці класиків української літератури та своїх членів-засновників. Серед перших видань друкарні Товариства доречною стала книга О. Огоновського «Житє Тараса Шевченка: читанка для селян і міщан» (1876). Ця книга поширювала культ Шевченка в Галичині і, видана «Просвітою», була спрямована на її читачів.

Одним з основних рупорів середовища, представники якого заснували Товариство, на певний час стала народовська «Правда». Вона інформувала про життя нової організації, публікувала тексти, які згодом друкувало видавництво Товариства окремими книжками. Серед них була й книга Шевченкового сподвижника М. Костомарова в українському тритомному перекладі О. Барвінського «Руска история в житєписях єї наиголовніших діятелів» (1875–1877). До інтелігенції натомість було звернено твір його брата В. Барвінського «Скошений цвіт (Виймок з галицьких образків)» (1877). Це розповідь про класичний любовний трикутник, але водночас і трагічна історія, що випливала з матримоніальних стратегій, упереджень і стереотипів галицьких інтелігентів XIX ст.

На те саме читацьке середовище були розраховані й літературні твори молодого початківця Івана Франка. Саме в друкарні Товариства імені Шевченка він видав дебютні збірки у вигляді серії випусків «Письма Івана Франка». У першій з них — поетичних «Балядах і розказах» (1877) — письменник вмістив 11 власних віршів та переспівів з Г. Гейне, Й.-В. Гете, О. Пушкіна, написаних етимологією і витриманих у романтичному стилі. В наступному випуску з'явилися його урбаністичні прозові тексти «Борислав. Картини з життя підгірсько-

го народу» (1877) та оповідання «Навернений грішник». Перед тим І. Франко публікувався в журналі «Другъ» (з 1874 р. був виданням русофільського «Академічного кружка»), що в 1876–1877 рр. також почав виходити в друкарні Товариства імені Шевченка. Те, що І. Франко видав свої перші збірки у друкарні українофільського Товариства, було наслідком впливу М. Драгоманова, який підштовхнув молодого автора до зближення з товариством «Просвіта», яке друкувало свої книги в друкарні Товариства імені Шевченка. Однак тоді І. Франко недовго перебував у середовищі членів «Просвіти» та Товариства імені Шевченка через високі членські внески та низку інших розбіжностей (одяг, мова), але передовсім через соціалістичний процес 1877–1878 рр., який зламав долю молодому письменникові і на певний час зробив його небажаним серед галицької інтелігенції. У цей період лідери «Просвіти» і Товариства (О. Огоновський, В. Барвінський), навпаки, намагалися нейтралізувати вплив радикалів (серед яких був тоді І. Франко) на місцеву молодь. Повноцінний контакт письменника і вченого з цим середовищем почався вже після реформування Товариства в 1892 р., хоча це відбувалося також не без труднощів. Тому Франкова оцінка діяльності Товариства в 1870–1890 рр. була критичною й подібною до тієї, яку давав М. Драгоманов⁶. Лише в

⁶ Знаменно, що І. Франко опублікував її анонімно, як відгук на повідомлення «Діла», польською мовою у польському ж «Кур'єрі львівському», з яким тоді співпрацював. У його версії, Товариство завдячувало своїм існуванням «певній особі з України, яка дала 12 (sic!) тисяч рублів» на його фундацію. Народовці, отримавши ці гроші, спрямували їх на друкарню, а товариство заснували «про форма», бо воно налічувало завжди і нараховує тільки незначну кількість членів, від 30 до 40, ... а головним інтересом була друкарня». Натомість наукової діяльності, підкреслював І. Франко, товариство майже не вело і своєї мети не досягнуло, головню через неефективне, на його думку, керівництво: «Грошей, даних з Росії, виявилось замало, треба було брати в борг, (...) а тим часом правдива мета товариства, організація наукової праці, залишалася призушиною. Щоправда, товариство за час свого 18-літнього існування видало кілька наукових праць своїх членів (Огоновського і Целевича), і в

1895 р., після реформ Михайла Грушевського, НТШ стало «своїм» для Івана Франка — його остаточно прийняли в члени Товариства.

Втім, наприкінці 1870-х і в 1880-х роках Товариство та його друкарня діяли задля поширення народовської (української) ідеї в Галичині та Буковині. Зокрема, було видано львівсько-чернівецьку «Руську хату» (1877) — буковинський альманах С. Воробкевича (псевдонім — Данило Млака) та його брата Г. Воробкевича (псевдонім — Наум Шрам), накладом Товариства вийшли дві повісті І. Нечуя-Левицького «Над Чорним морем» (1888) і «Навіжена» (1891), а на початку 1892 р. (як «видання Василя Лукича») — твори Б. Грінченка під псевдонімом В. Чайченко, а також переклад Є. Горницького «Орлеанської діви» Ф. Шиллера.

На трансформацію напрямів діяльності Товариства у сфері книжкової культури та його іміджу в культурній пам'яті впливала також зміна його голів. Від Корнила Сушкевича ця функція перейшла до гімназійного вчителя грецької й латинської мов, громадського діяча Сидора Громницького, який був головою двічі (1885—1887, 1889—1891), далі — до гімназійного викладача, члена багатьох українських товариств Дем'яна Гладилевича, який також двічі був головою (1887—1889, 1891—1892), і до історика, гімназійного професора, доктора філософії та громадського діяча Юліана Целевича (1892). Важливою стала й зміна керівника друкарні та видавництва: у 1878 р. замість Франца Сарницького його очолив відомий друкар Кароль Беднарський, під проводом якого з'явилися всі основні серійні публікації й окремі тексти спочатку літературного, а потім і наукового Товариства імені Шевченка. Тож спочатку книжкова культура Товариства балансувала між художніми, науково-популярними та публіцистичними виданнями, що мали суспільний резонанс. Про читання в колі

1885 взяло в свої руки видавництво літературного часопису «Зоря», але то цілком не стосувалося товариства як такого, ... особливо тому, що напр. «Зоря» до цього часу редагована і заповнювана людьми, які не є членами товариства».

літературного товариства свідчили також кілька випусків народовської «Правди», які Товариство видрукувало своїм коштом. Через 10 років ту саму науково-літературну парадигму репрезентував часопис «Зоря», що з середини 1880-х років перейшов під опіку Товариства імені Шевченка. Головним науковим матеріалом «Зорі» була «Історія літератури руської» О. Огоновського, яка згодом вийшла окремим виданням і стала однією з найпомітніших публікацій Товариства перед 1890-ми роками. Крім неї Товариство опублікувало ще кілька робіт у царині історії літератури.

Ще в 1870-х роках Товариство намагалося українізувати написану етимологією і стандартну для Галичини другої половини XIX ст. «Граматику руської мови» М. Осадци (1876). Однак у другій половині XIX ст. в галицькому мовознавстві бракувало аналітичних праць з лінгвістики. Тому на межі першого і другого десятиліть діяльності Товариства з'явилася монографія О. Огоновського «Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache» (Студії в царині руської мови), яка була помітною віхою в розвитку не лише галицького, а й загалом українського мовознавства. Знаною в мовознавчому світі стала згодом й інша лексикографічна праця, яка побачила світ у друкарні Товариства в середині 1880-х років, — «Малоруско-німецький словар» (1886) Є. Желехівського, педагога, фольклориста, лінгвіста, учня Ф. Міклошича і творця правопису желехівки, та директора Коломийської гімназії С. Недільського, який завершив роботу над цим виданням після смерті Є. Желехівського.

У друках Товариства було репрезентовано також історіографію, хоча книги цієї тематики були здебільшого частиною «просвітянської» парадигми. Невеликі за обсягом, вони, проте, давали популярні уявлення про історію України загалом і Галичини зокрема. Деякі з цих видань просували також ідею соборності. Серед них — книга члена Старої громади, прихильника М. Драгоманова, політичного засланця Миколи Ковалевського (псевдонім — Іван Маркевич) «Коротка історія малоруского народа», видана 1875 р. у Відні, але

видрукувана в друкарні львівського Товариства імені Шевченка. Важливою віхою в історіографічній царині стала ґрунтовна монографія Ю. Целевича «Исторія Скиту Манявского вразь зъ збѣрникомъ грамотъ, листовъ и деяких судовыхъ документѣвъ, дотычныхъ того монастыря» (1887). Це була одна з фундаментальних для того часу робіт з історії західноукраїнського монастицизму та релігійної культури загалом, і нею користувалися дослідники і в ХХ ст.

У 1885 р. в друкарні Товариства вийшла невелика книга Олександра Барвінського з історії громадського руху галицьких українців «Літопись суспільного руху і сили русинів австрійських». Ця інформаційно-статистична праця ставила Товариство імені Шевченка поруч з іншими організаціями: від русофільського Ставропігійського інституту й Народного дому, Галицько-руської матиці, Товариства імені Качковського до українофільської «Просвіти», Руського товариства педагогічного. На цьому тлі Товариство виглядало доволі імпазантно: у нього була своя друкарня, стратегічна мета і навіть значні прибутки⁷. Очевидно, з ним могли змагатися русофільські товариства Ставропігії та Народного дому, оскільки мали більші фінансові можливості та власну друкарню, яка тривалий час була майже монополістом на ринку кириличного книговидання в Галичині. Але Товариство імені Шевченка зруйнувало цю мо-

⁷ Водночас автор визнавав, що на середину 1880-х років власним накладом Товариство імені Шевченка дійсно видало лише одну лінгвістичну працю О. Огоновського, кілька річників «Правди», а також «подпомагало розвой письменства подаючи умірені ціни і кредит руским письменникам и видавцям... і приходило... в поміч безплатними друками або жертвоуванем книжок своїх декотрим новозавязуючимся товариствам руським». Кількість членів Товариства на той час була невеликою (близько 40). Однак його фінансові показники, за Барвінським, на 1884 р. становили 14 360 злотих ринських приходу та 6 543 злотих ринських видатків. Отже, прихід організації (очевидно, завдяки книгодрукуванню) став навіть більшим за прихід «Просвіти» (5 422 злотих ринських), яка була набагато численнішою («півтретя [дві з половиною] тисяч членів і поважне число читальень»), але книжки якої друкувалися в Товаристві.

нополію, що дозволило йому (щоправда, після років невдач) зайняти доволі вигідну суспільну і фінансову нішу серед українських організацій Галичини 1870-х — 1880-х років.

Реорганізація Товариства на початку 1890-х років у наукове товариство відбувалася, по суті, у два етапи. На першому, в 1892 р., з літературного товариства воно перетворилося на організацію науковців, письменників і митців («учених, літератів і артистів»), яких тепер було розподілено на три секції: історичну, філологічну, математично-природописно-лікарську, що, своєю чергою, могли мати у своїй структурі групи чи підкомісії. На етапі реорганізації біля керма літературного Товариства стояв Дем'ян Гладилевич, замість якого головою Наукового товариства імені Шевченка став Юліан Целевич. Він був також редактором першого тому «Записок Товариства імені Шевченка» (1892), які згодом стали «Записками Наукового товариства імені Шевченка». Трагедією для Товариства стала майже одночасна смерть обох його активних діячів та голів — Д. Гладилевича (28 січня 1892 р.) і Ю. Целевича (24 грудня 1892 р.) у досить молодому віці (46 і 49 років відповідно). Певний час (1893—1897) організацію очолював знаний громадський діяч, педагог та історик Олександр Барвінський — редактор II–V томів «Записок НТШ».

Лише з переїздом до Львова Михайла Грушевського, який перейняв на себе спочатку функції редактора «Записок», а надалі став багаторічним головою НТШ (1897—1913), Товариство, вірне ідеї власного українського університету у Львові, водночас реалізувало й ідею української Академії наук. Мережа членів Товариства значно розширилася, так само як і авторство видань.

Книжкова культура НТШ, оновленою зусиллями М. Грушевського, В. Гнатюка, І. Франка, С. Томашівського та інших членів, також була впорядкована і чітко структурована. Літературна частина («Літературно-науковий вістник») тепер була відокремлена від наукової («Записки НТШ»). Крім «Записок» з'явилися книжкові серії: «Жерела до історії України-

Руси», «Етнографічний збірник», «Матеріали до українсько-руської етнології». Ставлення до попередніх проєктів Товариства було тепер амбівалентним. М. Грушевський, по суті, вважав реорганізацію Товариства імені Шевченка в НТШ «науковою революцією» в не надто сприятливих для розвитку науки умовах, а в попередній діяльності Товариства вбачав певну соціальну обмеженість, елітарність (небагато активних членів) і навіть видавничу стагнацію та недостатню диференціацію науки від художньої творчості й популяризації знань.

Саме такий висновок відклався в національній культурній та історичній пам'яті галичан та й загалом українців: літературне Товариство імені Шевченка було в ній «менш значущим» для української історії та культури прототипом Наукового товариства імені Шевченка. Однак такий стереотип лише почасти правильний. Справді, початок роботи Товариства (зокрема, в 1870-х роках) був не надто продуктивним: організація стикалася з фінансовими труднощами і довго залишалася закритою, елітарною.

Однак, попри все, проміжок між 1873 і 1892 р. для галицьких інтелігентів став періодом поступової демократизації, розширення впливів,

переходу від літературно-науково-популяраторського синкретизму до відокремлення науки від популяризації і художньої культури. Друкарня Товариства перетворилася на рушій для поширення української ідеї в Галичині, витіснення русофільської ідеології та подолання її впливів. Проте існування «Просвіти», Руського (Українського) педагогічного товариства, інших професійних товариств спочатку не сприяло ширшій популярності нового товариства, і воно обмежувалося доволі вузьким, порівняно з іншими українськими організаціями, колом членів. Тому і в 1873 р., і в 1892 р. імпульсами для формування та розвитку Товариства імені Шевченка, його трансформації в НТШ стали ініціативи наддніпрянців, їхня візія України, національної ідентичності, праці для народу. Втім, ці проєкти вдалося реалізувати тому, що вони накладалися на галицьку рецепцію «української справи».

З такої точки зору літературне Товариство імені Шевченка від самого початку втілювало ідеологію соборності, підготувало ґрунт для виникнення НТШ і, як наслідок, дійсно стало одним із прообразів Української академії наук.

Дякую за увагу!

Ihor Ya. Soliar

I. Krypyakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0439-6957>

LITERARY SHEVCHENKO SOCIETY (1873–1892) IN THE HISTORICAL MEMORY OF UKRAINIANS

Speech at the anniversary session of the general meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine, dedicated to the 150th anniversary of the Shevchenko Scientific Society, December 8, 2023

Cite this article: Soliar I.Ya. Literary Shevchenko Society (1873–1892) in the historical memory of Ukrainians. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2024. (2): 47–53. <https://doi.org/10.15407/visn2024.02.047>